

DAVID CROWE – JOHN KOLSTI (EDS.)
THE GYPSIES OF EASTERN EUROPE

Armonk, NY: M. E. Sharpe Inc., 1991, VI. + 194 pp. ISBN: 978-0873326711¹

Kniha sestává z následujících kapitol: 1. “Úvod“ (Ian Hancock), 2. “Historie Cikánů v Německu a sousedních zemích: Časový sled vedoucí k holocaustu a dále“ (Ian Hancock), 3. “Romský Porajmos²: nacistická genocida Cikánů v Německu a východní Evropě“ (Henry R. Huttenbach), 4. “Albánští Cikáni: Mlčící přeživší“ (John Kolsti), 5. “Historická zkušenost Cikánů v Rumunsku“ (David Crowe), 6. “Zatracení outsiderů: Cikáni z Chorvatska a Srbska v balkánském holocaustu 1941–1945“ (Denis Reinhartz), 7. “Cikáni z Československa“ (Josef Kalvoda), 8. “Cikáni v Maďarsku“ (David Crowe), 9. “Východní kořeny romského nacionalismu“ (Ian Hancock), 10. “Závěr“ (David Crowe). Kniha má devatenáct stran bibliografie a rejstřík a podle všeho se jedná o speciální vydání časopisu *Nationalities Papers*³, vol. 19, No. 3 (podzim 1991).

Psát o Cikánech je složité, protože získat o nich *objektivní* informace, ať již v reálném životě, či v literatuře, není snadné. To platí jak pro autory recenzované publikace, tak i pro mne při psaní její recenze. Z témat, kterých se kniha dotýká, jsem nejvíce obeznámen s Cikány v bývalém Československu. Zaměřím se proto na rozbor Kalvodova příspěvku, jemuž se budu věnovat podrobněji. Stručně zmíním také nedostatky, které jsem našel v ostatních kapitolách (mezi tyto nedostatky náleží tvrzení, která nejsou dostatečně doložena), neboť textu ubírají na celkové hodnověrnosti.

Josef Kalvoda, který není odborníkem na Cikány, vycházel při tvorbě své kapitoly ze starších publikací, a z tohoto důvodu obsahuje jeho text množství nepřesností a chyb (Otto Ulč ve své recenzi zveřejněné v *Journal of Gypsy Lore Society* [Ulč 1992: 162] oprávněně uvádí, že Kalvoda použil doslovně celé věty z jeho práce, aniž by ji zmínil). Nehledě na to, jakož i na skutečnost, že Kalvodův příspěvek není uspořádán zrovna přehledně, získá čtenář slušný základní přehled o problémech, které stále sužují většinu Cikánů v Československu. Kalvoda správně poznamenává, že “vysoká frekvence změny pracovních míst, míra kriminality a zločinnosti mladistvých, sexuální chování, nízký ekonomický status a nízká úroveň vzdělání většiny Cikánů [v Československu] přispěly k trvání hluboce zakořeněných předsudků většinové společnosti vůči nim.“ (str. 110)

Kalvodův popis některých pochybení komunistického systému v Československu v přístupu k cikánské populaci (zde není řeč o zločinech, jichž se na ní dopustil) zastihuje pozitivní výsledky snah komunistů o pozvednutí Cikánů na materiální, zdravotní a vzdělanostní úroveň majoritní necikánské společnosti a jejich integraci do ní. Jednou z takových chyb bylo, že komunisté neúprosně trvali na tom, že k integraci Cikánů musí dojít na základě jejich *asimilace*. Objektivně šlo ovšem *za daných sociálních podmínek Cikánů* o problém v principu akademický. Obdobného charakteru byl i byl boj několika cikánských příznivců, společně s nepočetnou skupinkou Cikánů, za

1 Anglický originál recenze byl publikován in: *Canadian-American Slavic Studies* 1992, nos. 1–4: 452–454.

2 *Porajmos* — novotvar zavedený v některých dialektech romštiny, významově ekvivalentní termínu *holocaust*; (pozn. překl.).

3 V originále chybně jako *Nationalistic Papers* (pozn. překl.).

oficiální uznání “zvláštní cikánské národnosti.“ (str. 102) Kalvoda naneštěstí dopřává sluchu pouze hlasité menšině, čímž budí zdání, že dané problémy jsou pro Cikány důležitější, než ve skutečnosti jsou. V rámci vědeckého pojednání by měl rozlišovat mezi objektivní realitou a akademickými teoriemi a zmínit obojí.

Ti, kdo studují Cikány, a danou problematiku nepřezkoumají důkladně, berou podobná jednostranná tvrzení jako platná a ve výsledku tak na Cikány nahlízejí předpojatým způsobem. Z toho důvodu míjejí fenomény, které jsou pro Cikány charakteristické a odlišují je od ostatních etnických skupin — nebo, chcete-li, od jiných národností (což se pravděpodobně stalo Kalvodovi).

V kapitole cikánský holocaust čteme: “Do Osvětimi bylo deportováno 16000 cikánských mužů, žen a dětí z celé Evropy, včetně prakticky všech Cikánů ze Slovenska, kteří byli deportováni na základě vymyšleného obvinění z kanibalismu.“ (str. 80)⁴ Uvedené tvrzení, které autor přijal bez ověření z knihy o genocidě (citace odkazuje k soudnímu procesu s Cikány, který se konal v Košicích na východním Slovensku v roce 1929 [na str. 14⁵ Hancock nesprávně uvádí 1927]), je hned nadvakrát chybné. Obvinění byli z počátku podezřelí z kanibalismu, následně byli ovšem tohoto obvinění — nikoli však obvinění z vražd — zproštěni. Navíc je zřejmé, že mezi tímto incidentem a událostmi druhé světové války neexistuje žádný vztah. Slovenští Cikáni nebyli deportováni do Osvětimi a prakticky téměř všichni druhou světovou válku přežili.

Zmíněné tvrzení je ve stejné knize podpořeno následujícími dvěma zmínkami o Cikánech v Československu; Kalvoda píše: “Na Slovensku [tj., na rozdíl od Čech a Moravy], nicméně válku [tj., druhou světovou válku] přežilo větší množství Cikánů“ (str. 96). Editor knihy, David Crowe, pak uvádí: “Cikánská populace tam [v Čechách a Moravě za okupace těchto dvou zemí Hitlerovým Německem] byla zdecimována, zatímco “nezávislá“ nacistická loutka Slovenský stát, kde žila většina československé romské populace, měl o mnoho vyšší poměr přeživších.“ (str. 154)

Publikace *Cikáni ve Východní Evropě* má jasné a pevné morální poselství a obsahuje velké množství informací. Metodologicky ovšem nedosahuje profesionálních standardů. Značnou část jejího obsahu kazí nepřesnosti a subjektivní nesprávné výklady reality. A je to škoda, protože je zřejmé, že v jiných ohledech bylo na přípravu této publikace vynaloženo nemalé úsilí.

Jiří Lípa

Z angličtiny přeložil Marek Jakoubek

LITERATURA:

- Ulč, O. 1992. „*The Gypsies of Eastern Europe*,
Crowe David, and John Kolsti, eds. Armonk,
NY: M. E. Sharpe Inc., 1991, 194 pp. (review).“
Journal of Gypsy Lore Society. Series 5, 2 (2):
160–162.

4 Uvedená citace se nachází na str. 40 (pozn. překl.).

5 Odpovídající (chybný) letopočet se nachází až na str. 15 (pozn. překl.).